

Gospodarske stvari.

Smrt ogršici v ajdi.

Divja ogršica (wilder Raps) je sila nadležen plevel naši ajdi. Navadno mislijo naši gospodarji, da se iznebé nadležne ogršice, ako ogršično seme prav skrbno izréta jo iz omlatene ajde, da se drugo leto s semensko ajdo ne zaseje zopet na njivo.

Na prvi pogled bi se smelo misliti, da to rétanje je res dobro in morebiti celó edina pomoč; al ni tako. Kdor vé, kaj ogršica zna, ne bo temu pritrdil. Naj povemo, zakaj ne.

Semenska ajda se gotovo že tudi s povrhnim rešetanjem ogršice očisti, ker je pri vejanji med težjim ajdovim zrnjem le grozno malo v kot priteče, ampak večí del ogršice, kolikor je je z ajdo vred omlačene, ostane že pred kupom v prahu ali pa v plévah, in tako se je prihodnje leto gotovo grozno malo ali pa celó nič z ajdo vred na njive sejalo, a vendar je bo po njivah med ajdo veliko videti, in sicer zato, ker je nekoliko prvih ali dolanjih ogršičnih stročičev poprej zrelo kakor ajda, in le ti se radi sprejajo in seme po njivi razspé, posebno če je o žetvi suho vreme, se z žetvo in premetavanjem snopov skoraj polovico najboljšega ogršičnega semena po njivi ospé in raztrese.

Prihodnji mesec bodo kmetovalci ajdovo strnišče večidel za ozimine podorali, vrezana brazda pa bo osuto ogršico zasula, ki bo pod zemljo mirno počivala, ker zavoljo pomanjkanja zraka ne more kaliti. Ko se bo pa spet za ajdo oralo, se bo takrat vrezana brazda nazaj okoli obrnila in tudi veliko zasute ogršice bo še pred ajdovim zrnjem veselo kalilo.

Kdor tedaj ogršico med ajdo po svojih njivah težko gleda, in bi jih nje očistiti želel, temu svetujemo dva veljavniša pripomočka, kakor je pridno retanje ajdovega semena: prvič, ali daj, če se ti ajda ne smili, jo nekoliko pomandrati, ogršico iz nje popléti, dokler še ta cvetè; ali pa drugič, če bi bila ozimina dosti za časa zrela, daj brž po žetvi belega žita svoje njive, katere z ajdo obsejati misliš, v praho preorati, da na vrh vržena ogršica izkalí, in ko boš, če tudi že čez en teden, zopet oral za ajdovo setev, jo boš pokončal, in tako najbolje brez škode svoje njive ogršice in družega plevéla očistil.

Gospodarske skušnje.

* *Beli petrolej, to je, očiščeni petrolej, kakoršni se upotrebuje za svečavo, namesti rezanja mrjascev.* Ker se veliko nesreč zgodi s tem, če nevedni rezárji režejo za pitanje namenjene mrjasce, svetuje skušen živinorejec v Pražkem kmetijskem časniku, naj se ne dadó rezati mrjasci, ampak daje naj se jim belega petroleja, vsak tretji dan po 30 do 40 kapljic, ob času bukanja (Brunst) pa vsak dan ravno toliko med jed. To olje zaduší (pohotnost) poželjenje po plemenu; prešič vkljub temu zmirom rad žrè, in nevarnost se odvrne, če mrjasec v roke pride takim rezárjem, ki so mojstri-skazi. — Tako piše navedeni kmetijski časnik. Mi nimamo skušenj o tem in pravimo: znabiti, al vedeti se vendar mora, da petrolej, ki so ga pod imenom „štanöl“ naši vozniki prejšnje čase radi dajali konjem, katere je klalo, ni nedolžno olje, kakor laneno ali laško.

Gospodarske novice.

* *C. k. deželne komisije za povzdigo konjereje nehajo.* Po cesarskem sklepu od 20. junija t. l. imajo leta

1869. po deželah ustanovljene „c. kr. komisije za povzdigo konjereje“ koncem tega meseca nehati in s 1. oktobrom na njih mesto stopiti ali posebna društva, ki za konjerejo v nekaterih deželah že več let delujejo, kakor, na pr., na Štajarskem, ali pa da si kmetijske družbe osnujejo poseben odsek za konjerejo. Čeravno se priznavati mora, da so navedene komisije marsikaj koristile za napredek konjereje, so vendar stroški čedalje bolj naraščali po različnih popotninah, in zato je finančni stan Avstrije tudi tû ukazal varčnost. Zato se bodo, kakor gori rečeno, prestale c. kr. deželne komisije nadomestile z drugo in cenejšo napravó, kateri bo ista naloga, kakoršna je dozdej bila imenovanim komisijam.

* *Ponarejeno deteljno seme* ni domišljija, ampak resnica, o čemur so „Novice“ že večkrat govorile. Priča temu je to, da je nedavno zavoljo prodaje ponarejenega deteljnega semena sodnija v Gičinu na Českem trgovca Henrika P. v preiskavo vzela zato, ker so v njegovem semenu našli blizo 7 odstotkov umetno barvanega, detelji podobnega peska.

* *Sviloreja na Laškem* se je letos prav dobro obnesla; pridelek je obilen in lep po zdravih kokonih; le zakasnila se je za kakih 8 dni. Izredili so svile letos največ iz Japanežkih zelenih črvičev, rumene so večidel opustili. Al cena je silno nizka. Izprva se je kilo najlepših kokonov prodal za 1 gold. 86 kr., pozneje je cena padla na 1 gold. To pa je cena, po kateri se nikakor ne izplača, ukvarjati se s svilorejo.

Šolske stvari.

Šolska letina.

Izvišće o kralj. velikoj gimnaziji u Zagrebu koncem školske godine 1877/8.

Ker je nam Slovencem med mnogim drugim zanimivo pogledati v Zagreb tudi zarad tega, kako stoji ondi s šolami, smo radi vzeli v roke gori navedeno poročilo o gimnaziji Zagrebški.

Na čelu poročila nahajamo lepo podučni članek pod naslovom: „Jezik materinski“, v katerem profesor Kućak razpravlja poduk materinskega jezika v srednjih šolah. Milo, jako milo je v tem članku čitati žalibog po vse resnične besede pisateljeve, ki pravijo: „Bil je čas in bili so znameniti narodi, katerim ni bilo treba razmišljavati vprašanja, kaj je materinski jezik človeku in kaj je človek proti materinskemu jeziku, ker se je to samo po sebi razumelo tako, kakor se to samo po sebi razumeva, da dete ljubi roditelje svoje in da oni ljubijo otroke svoje, vsaj so to naravni odnošaji“ itd. Žalibog, da so pretekli ti časi in da dandanes živimo v tako nenaravnih, da oče zatajuje sina, sin pa očeta, to je, oče ali sin izneverila sta se prirojenemu jeziku in sta pri nas nemčurja ali lahona, na Hrvaškem magjarona*) itd. — O šolskih zadevah

*) Naj pri tej priliki le memogredé omenimo, da se nismo hoteli spuščati v razpravo jugoslavenskega „književnega jezika“, ki smo jo čitali v slovenskih in hrvaških časnikih. Pred 20 leti se je v „Novicah“ vse to že obravnavalo, — a še danes smo tam, kjer smo takrat bili. „Branislav“ sicer „Novicam“ svetuje, naj poleg družih časnikov tudi one začnó hrvatsko-srbski pisati, češ, da tako pridemo do literarnega južno-slavenskega jezika. Naš odgovor na to je kratek ta: naj začne komur drago, dobro srečo mu! „Novice“ rade prepustijo to slavo drugim z iskreno željo, da ne opešajo tako

poroča gosp. ravnatelj Fr. Bradaška, da je preteklo šolsko leto bilo v Zagrebški gimnaziji 592 javnih, 16 pa privatnih učencev, po domovini večidel Hrvatov, katere je podučevalo z ravnateljem vred 14 profesorjev, 5 učiteljev in 4 pomočni učitelji (med katerimi je bilo 6 Slovencev: ravnatelj Bradaška, prof. Žepić, prof. Valjavec, prof. Marn, pravi učitelj dr. Celestin, pomočni učitelj Bezenšek). Učni predmeti so bili: veronauk, latinski jezik, grški jezik, hrvaški jezik, nemški jezik, zemljepis, povestnica, matematika, prirodopis, prirodoslovje, priprava filozofije. — Šolsko leto se je izvršilo — piše poročilo — 25. srpnja s svečano službo Božjo in javno delitvijo nagrad (premij), katero je v redutni dvorani poveljčalo deklamovanje, petje in glasba. Po takem Zagreb ni, kakor naše cislajtanske gimnazije, opustil starodavne lepe navade, po kateri so se odličnim učencem delile primerne premije. Lepo! slava!

Ozir po domovini.

Košuta.

„Visoko vrh planin stojim,
V veselji rajskem tu živim...“
B. Potočnik.

Pazljivo sem bral v „Novicah“ goropisno črtico „Storžič“, ktero nam je podal naš vrli naravoslovec gosp. Šimen Robič. Nisem si mogel kaj, da sem lezel tudi jaz na njegov vrhunec (18. jul. t. l.). Ne rečem, da bi ne bil razgled krasen, toda, odkar sem bil na Košuti, bi hribolazcem bolj Košuto kakor Storžič priporočal, prvič zato, ker ima na njej oko posebno proti Koroškemu veliko bolj odprt pogled, in drugič zato, ker je pot na-njo bolj zlozna kakor na Storžič.

Namen pričujočega sastavka pa je posebno ta, da prijaznega bralca s 6630 čevljev visokim slemenom Košute nekoliko soznanim.

19. dne avgusta t. l. odrinem popoldne ob štirih iz Tržiča. Barometer je sicer začel padati, vendar sem si delal upanje, da ne bo tako naglo slabega vremena. Veselega srca in lahkinih nog jo zavijem po spodnji Dolini in v $\frac{3}{4}$ ure pridem v ozko sotesko, skozi katero se peni šumeča Bistrica. Čez njo pelje most, ki ga Tržičani imenujejo „Teufelsbrücke“. Ni sicer tako strašen, kakor je ime njegovo, vendar je vreden, da se ogleda. Misli si na obeh stranéh visoko pečovje in med njim v skale vdolane lesene tramove, čez katere je most narejen, ki nima od spodaj nobene podpore. Mnogo imen je vdobljenih po skalovji, zraven teh tudi kamnitna ploša plemenitaša Chorinsky-a.

Od tu gre pot navkreber in kmalu prideš k onemu kraju, kjer ni bilo mogoče drugje pota narediti, kakor da se je prevotila debela skalnata stena. Prikazujejo se ti posamezne „rotarske“ hiše. Naši Spodjedolinci so pošteni in dobri farani, ravno zato, ker so od drugega sveta bolj ločeni. Trpijo veliko, ker si ne morejo s poljedelstvom toliko pridelati, da bi jim ne bilo treba žita kupovati. Nekoliko si prislužijo z ogljem, ki ga v Tržič vozijo, ali z deskami, ki jih v Kranj prodajajo.

Pri Primožiču se deli dolina v dve drugi. Na desno pelje ob Bistrici v Medvode, kjer so zadnje

kmalu, kakor je opešala dr. Razlagova „Zora“, da že davno ni duha ne sluha več o njej. Gospôda! Če hoče veliki narod slovanski imeti občni literarni jezik, naj so mu izgled Nemci, Francozi, Italijani, ki vsi imajo le po en literarni jezik, ne pa južna in severna in Bog vedi kakošna še druga narečja. Kateri pa naj bode slovanski vzajemni jezik, to nam je razložil nedavno častiti naš dopisnik iz Rusije.

Vredništvo.

naselbine, na levo pa pod Košuto. Tukaj je pot zavoljo gostega bukevja temna in bladna. Potoček šumlja med vglajenim kamnjem in dela sèm ter tjà precej globoke postanke. Od Primožiča sem v pičli uri prišel v planino Dolžanko. Že se je bil mrak naredil, ko se oglasim pri Lenartovi koči ter prosim prenočišča. Prijazno sem sprejet in dobim vrh tega še skledo tečnega „maselnjeka“ za večerjo. Lepo navado imajo „majarce“, da se vsaki večer v eni koči snidejo in skupaj sveti rožni venec molijo. Tudi ta večer ni zaostal.

Po molitvi se zarijem na hlevu v mrvo. V spanju me prebudi hud veter, ki je hotel odtrgati neko desko na strehi ter jo sukal na vse strani. Potem začne še nekaj šumeti: dež je prišel.

Lahko si misliš mojo obupnost; nejevoljen sem si očital: zastonj si to dolgo pot storil. Pogledam na uro: pol ene je! Saj se zna vendar še na boljše obrniti, si mislim ter se po krajih, kjer sem mraz čutil, s senom zatlačim. Nisem dolgo časa spal, kar začujem piskanje in klic. Prebudil me je moj zgovorni spremljevalec, ki je prišel iz druge koče, kjer je na uro čul in prikladal po noči suha polena pod kotel, v katerem se je kuhalo zelenje za prešiče.

Bilo je $\frac{1}{4}$. Urno vstanem in pogledam proti Košuti. Vrhunec je bil lepo jasen in tudi nebo, ako ravno pooblačeno, je dajalo upanje. Za odhodnico skuhamo krepek čaj in odrinemo dalje.

Pot je od Dolžanke naprej precej navkreber in pelje memo nekega kopiša na zgornjo planino v Slevcih. Med potjo vgladamo pod gostim smerečjem kako dveletno telico. Čudno se nam zdi, da še ni vstala in šla za drugimi na pašo. Ko stopimo bližje, vidimo, da je prišla reva v veliko nesrečo. Zadnjo nogo si je zapletla med dve skupaj rasteči smreki in se ni mogla več sama rešiti. Okoli in okoli je vse razkopala in pojedla, še koreninice, kolikor daleč se je stegniti mogla. Se ve da je naša prva skrb ta, da jej pomagamo na noge. Eden pripogne drobneje smreko v stran in jez jej nogo izvlečem. Toda uboga živinica, kakor se upira in upira, vendar ne more hoditi. Pastir, ki smo ga z gore poklicali, nam pové, da jo že pet dni pogreša. Popoldne je hlapec s konjem po njo prišel in jo v kripti domu peljal.

Od Slevcev se pot hudo napne; goša zginjuje, le trava in planinske cvetlice poganjajo izmed kamnja. Z vsakim korakom pa se vzdigujejo proti vzhodu vrhovi višje in višje. Visoke stene široke Kočne (8058 čevljev) in čisti vrhunec mogočnega Storžiča (6738 čevljev) se blede rudečijo od vzhajajočega solnca, le Košuta se še ponosno odmikuje in mi, ki smo poprej mislili, da bomo vsaki hip stali jej na glavi, moramo še marsikako stopinjo narediti in si večkrat pot obrisati raz čelo.

Al poslednjič je zaželjeni namen srečno dosežen. Ura je $\frac{1}{2}$ 8. Poplačan je trud z veličastnim razgledom po ravninah in gorovji. Vsa Šentanska dolina nam je pod nogami in v njenem koncu nam samotna cerkvica sv. Ane prijazno nasproti leskeče. V obilnih ovinkih gledamo cestni klanec Ljubelski in vsa pot, ki smo jo iz Tržiča gori obhodili, je razgrnjena pred očmi. Daleč doli za sv. Joštom se kaže prostorno Soriško polje, in ker je ponočni dež zeló prevedril atmosfero, smo videli s prostim očesom majhno ladjico, ki se je zibala po Blejskem jezeru. Na Koroški strani se odpira vsa Dravska dolina od zgornjekoroškega trga Pateriona do Rožeka, pred nami se blišči Celovško jezero, na njegovem koncu pa glavno mesto dežele.

In poglej zdaj krasni skalnati cirkus proti zahodu! Ponosni velikán, katerega mi še imenovati ni treba, straži nad svojimi sosedi: Mangartom, Prisankom,